

Innhold

Forord	13
--------------	----

Innledning

Behovet for en kritisk pedagogikk	17
---	----

CECILIE RØNNING HAUGEN OG TINE ARNTZEN HESTBEK

Del 1 Diskurser, ideer og visjoner	18
--	----

Del 2 Muligheter og utfordringer i lærerarbeid	20
--	----

Del 3 Elevmangfold og demokrati	22
---------------------------------------	----

Litteratur	25
------------------	----

DEL 1 DISKURSER, IDEER OG VISJONER

Kapittel 1

Likeverd gjennom likhet eller likeverd gjennom mangfold?	28
--	----

En sammenligning av OECDs og den rød-grønne regjeringens
utdanningspolitikk

CECILIE RØNNING HAUGEN

Introduksjon	28
--------------------	----

Teoretisk og metodisk rammeverk	29
---------------------------------------	----

Analyse	32
---------------	----

Oppsummering	39
--------------------	----

Litteratur	41
------------------	----

Kapittel 2

Fra demokratisk danning til markedstilpasning av utdanning?	44
---	----

TINE ARNTZEN HESTBEK

Innledning	44
------------------	----

Utdanning som tilpasning eller danning	45
--	----

Endring i diskursen om skole og utdanning	47
---	----

Markedsmodell versus profesjonsmodell	48
---	----

Enverdens- versus toverdensteori	49
Avslutning	53
Litteratur	54
Kapittel 3	
Nymoralisme i norsk pedagogikk	56
EINAR SUNDSDAL OG MARIA ØKSNES	
Demokrati er en måte å være sammen på	56
Dagens nymoralisme: Gud og disiplinens tilbakekomst	57
Hvor kommer moralen fra?	58
Etisk Bildung	58
Om å eksistere gjennom og for den Andre	59
Danningsprosessens start	60
Selvet kan gjenoppstå	61
Kritikk av det liberale demokrati	62
Piaget: barnets moralvurderinger	64
Ulike relasjonsformer	64
Samarbeid mellom likeverdige	66
Når barn blir samfunnskritiske	66
Gjensidig respekt og solidaritet mellom barn	67
Litteratur	69
Kapittel 4	
Resultatstyring – en motor for markedsretting og økende ulikhet? . .	70
CECILIE RØNNING HAUGEN	
Innledning	70
En problematisering av resultatstyring i utdanning	71
Elevene må levere	79
Litteratur	81
Kapittel 5	
Demokrati och utbildning; <i>in order to</i> alternativt <i>for the sake of</i>. . . .	83
AGNETA KNUTAS	
Introduksjon	83
Demokrati	83
Teoretisk ramverk – <i>in order to</i> och <i>for the sake of</i>	85
Målstyrning – <i>in order to</i>	86
Handlande och principer i utbildning – <i>for the sake of</i>	88
Institutioner och auktoritet med demokratiska implikationer	91

Demokrati och utbildning – en utmaning	92
Litteratur.	94
Kapittel 6	
Lærerkvalitet for demokratisk utdanning	96
HALVOR HOVEID	
Innledning	96
Kvalitetsutvikling i vareproduksjon og utdanning som vare	98
Konsekvensene av at utdanning blir sett på som tjenesteproduksjon	102
Hemmer dagens lærerutdanning studentenes evne til å ta ansvar for å jevne ut sosiale skiller?	106
Lærerutdanningens ansvar for kvalitet: utvidelse av læreres tenkning, drøfting og handling	109
Litteratur.	112
 DEL 2 MULIGHETER OG UTFORDRINGER I LÆRERARBEID	
Kapittel 7	
Kunnskapsdiskurser i lærerutdanningen	116
Kritisk pedagogikk som demokratisk mulighet	116
TINE ARNTZEN HESTBEK	
Innledning	116
Lærerutdanningens formål og innhold.	117
Ulike kunnskapsformer	118
Analyse av rammeplaners kunnskapsdiskurser	120
Kritisk teori som mulighetens pedagogikk	125
Avslutning.	127
Litteratur.	128
 Kapittel 8	
Mellom politikk og etikk – en analyse og diskusjon av lærernes profesjonsetiske plattform	130
KARI BERG	
Innledning	130
Plattformens sted.	131
Hvordan kan vi lese teksten?	132
Plattformens innhold: verdier og ansvar.	133

Lærere i beknip	137
De mange stemmene	138
Kort sluttkommentar: yrkesetikk og demokratiske interesser	141
Litteratur	141

Kapittel 9

Hva er egentlig grunnleggende ferdigheter?	144
---	-----

CECILIE RØNNING HAUGEN

Innledning	144
Teoretisk og metodisk innramming	146
Kompetansebegrepet	147
Grunnleggende ferdigheter i EU og Norge	148
Norges grunnleggende ferdigheter og læringsstrategier	150
Sammenligning av 70-tallets kompetansebegrep, EUs «key competences» og Norges grunnleggende ferdigheter	151
Diskusjon	156
Litteratur	158

Kapittel 10

Den egenrådige læreren	159
---	-----

En drøfting av forholdet mellom tilpasset opplæring og lærerens selvstendighet

RANNVEIG OLIV MYHR

Et tilbakeblikk	159
Bevegelsen i prosjektet	160
Den ansvarlige læreren	162
Selvstendighet og ansvarlighet	163
Selvstendighet og uansvarlighet	166
Tilpasset opplæring og lærerens selvstendighet – i et demokratisk perspektiv	167
Litteratur	171

Kapittel 11

«La meg få tid til å gjøre jobben min!»	173
--	-----

Lærernes erfaringer med tid

RAGNHILD LILAND

Innledning	173
Er læreres erfaringer med tid en utfordring i dagens hegemoniske diskurser?	174

Teori	176
Analyse	177
Nærlesning	178
Forholdet mellom intervjuet og diskurser om tid.	180
Som en del av en kontekst.	181
Motstand.	183
Konklusjon	184
Litteratur.	184
Kapittel 12	
Om endringer i relasjon mellom lærere og foreldre	186
KRISTIN EIDE	
Innledning	186
Metode	187
Analyse	190
Diskusjon	199
Litteratur.	200
DEL 3 ELEV MANGFOLD OG DEMOKRATI	
Kapittel 13	
Høyt og lavt presterende elevers fortolkninger av et læringsstrategiprojekt	204
CECILIE RØNNING HAUGEN	
Innledning	204
Metodologi	206
Teoretisk rammeverk	207
En sammenligning av høyt og lavt presterende elevers læringsstrategier.	207
Diskusjon og konklusjon.	214
Litteratur.	216
Kapittel 14	
«Å ta skikken dit du kommer».	219
Om praksiser og subjektivering i en flerkulturell skole	
RAGNHILD LILAND	
Innledning	220
Teori	221
Empiri.	223

De muslimske elevene	228
Drøfting	230
Oppsummerende refleksjoner	233
Litteratur.	234
Kapittel 15	
Utenforskap, inkludering og demokrati.	236
ELLEN SAUR	
Pragmatikk og ideologi	237
Demokrati som stemmerett	239
Stemmer fra kunstneriske tekster.	240
Spesialpedagogikk i et styringsperspektiv	243
På hvilken måte ivaretar vi demokratiet?	245
Litteratur.	248
Kapittel 16	
Disiplinert demokrati	250
MARIA ØKSNES OG EINAR SUNDSDAL	
Klasseledelse som oppdragelse til demokrati?	250
La kidsa få gå på konsert, eller?	251
Reell medvirkning eller kvasimedvirkning	252
Klasseledelse: hatet mot demokratiet!.	252
Hvilken demokratiforståelse er det klasseledelse bygger på?	253
Demokrati i klasserommet: «å skrive navnet sitt i skyene»	255
Demokrati som væremåte	255
Åpenhet for uenighet.	256
Demokratiet aktualiserer urett.	258
Retten til å nekte lydighet og troskap.	259
Litteratur.	259
Kapittel 17	
Klasseledelse – ingeniørkunst eller pedagogikk?	261
LEIF GUNNAR WIKENE	
Innledning	261
Klasseledelse	263
Klasseledelse basert på ansvarlighet istedenfor ansvarsstyring – et skoleeksempel.	265
Karakterer i orden og atferd – en anakronisme og en bremse for utvikling av sosial handlingskompetanse?	268

Fra klasseledelse til læringsledelse – avgjørende for gjennomføring av en differensiert og tilpasset opplæring	270
Til slutt	273
Litteratur.	274
Kapittel 18	
Sårbare unge i kunnskapssamfunnet	275
BRITT KARIN UTVÆR OG ANNA-LENA ØSTERN	
Innledning	275
Teoretisk referanseramme	277
Giddens' sosialteori	278
To elever forteller sine historier	280
Sårbare unge i kunnskapssamfunnet	282
Positive betydningsmønstre fra videregående skole.	282
Negative betydningsmønstre fra grunnskolen	284
En helhetlig forskningstilnærming viser nyanser i kompleksiteten bedre	285
Oppsummering.	286
Litteratur.	286
Kapittel 19	
Kjønnsstradisjonelle utdanningsvalg – en demokratisk utfordring? . .	290
IDA HOLTH MATHIESEN, TROND BULAND OG BRITA BUNGUM	
Innledning	290
Det kjønnsdelte arbeidslivet	291
Valgfrihet, identitet og yrkesvalg	292
Metode og datagrunnlag	295
Elever med tradisjonelle bilder av kjønn og yrker.	295
Rådgivere som støttespillere.	297
Lærerne som holdningsbærere	300
Diskusjon	302
Konklusjon	303
Litteratur.	306
Forfatteromtale	309

Forord

Tematikken for denne vitenskapelige antologien er demokratiske utfordringer og muligheter i norsk skole. Perspektivene som legges til grunn for å belyse dette, er pedagogiske, politiske og etiske. Vår intensjon er å bidra med ulike perspektiver og kunnskaper på viktige utdanningsområder som vi opplever truet gjennom en nyliberal ideologi som har bidratt til et snevrere syn på hva utdanning kan innebære for elevene, og på hva lærerarbeid omhandler. Boka henvender seg til studenter, lærere og lærerutdannere, skoleledere, forskere og politikere.

Vi vil takke alle medforfattere for viktige bidrag og for å ivareta elevenes og lærernes stemmer for en mer likeverdig og demokratisk skole.

Trondheim, juni 2014

Cecilie Rønning Haugen og Tine Arntzen Hestbek